

BAUDŽIAMOSIOS JURISDIKCIJOS TAIKYMO LIETUVOS RESPUBLIKOS PILIEČIAMS, KURIE PAGAL NACIONALINIUS ĮSTATYMUS NAUDOJASI IMUNITETU, PROBLEMAS

Dr. Andrius Nevera

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios teisės katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 271 45 84
Elektroninis paštas A.Nevera@infolex.lt

Pateikta 2005 m. spalio 10 d.

Parengta spausdinti 2006 m. sausio 3 d.

Pagrindinės sąvokos: baudžiamoji jurisdikcija, baudžiamosios jurisdikcijos apribojimai, baudžiamoji atsakomybė, patraukimas baudžiamojon atsakomybėn.

S a n t r a u k a

Straipsnyje nagrinėjamos problemos, susijusios su Lietuvos valstybės baudžiamosios jurisdikcijos taikymu tiems piliečiams, kurie pagal įvairius nacionalinius teisės aktus naudojami imunitetu nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos. Straipsnyje autorius analizuoja ir aukščiausių valstybės pareigūnų, ir kandidatų į atitinkamas pareigas imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos problemą. Svarstoma teisėjų imuniteto problematika. Rutuliodamas šiuos klausimus autorius atkreipia dėmesį į problemiškas atitinkamų teisės aktų normas bei siūlo galimus jų tobulinimo būdus. Straipsnis parašytas taikant sisteminės analizės, loginį ir lyginamąjį metodus.

Įžanga

Pastarųjų metų įvykiai dar kartą įrodė, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos ar kitais įstatymais nustatyti valstybės baudžiamosios jurisdikcijos apribojimai tam tikras pareigas einantiems arba siekiantiems jas eiti Lietuvos piliečiams yra opi ir daug diskusijų kelianti tema. Polemika kyla tiek dėl šiems asmenims atitinkamais teisės aktais garantuoto imuniteto tikslingumo, tiek dėl jo reikšmės valstybės baudžiamosios jurisdikcijos įgyvendinimui.

Valstybės vadovo neliečiamumas – tai amžius skaičiuojanti tradicija. Kad šiems asmenims daugelio valstybių teisiniais aktais turi būti suteikiama neliečiamybė, visiems suprantamas ir iš esmės neginčijamas dalykas. Šiuo klausimu diskusija kyla tik dėl imuniteto trukmės ir jo panaikinimo galimybės. Tuo tarpu Seimo narių, teisėjų bei į tam tikras aukštas valstybės pareigas kandidatuojančių asmenų imunitetas nuo baudžiamosios jurisdikcijos, galima sakyti, yra ganėtinai naujas ir skaudus klausimas, ypač tuomet, kai susiduriama su neliečiamybės naudojimosi kaip priedanga nuo baudžiamosios atsakomybės problema.

Straipsnyje keliamų problemų aktualumą rodo ir tai, kad Lietuvos įstatymų leidėjai bei kiti tuo tikslu įgalioti aukščiausi valstybės pareigūnai ar institucijos kaskart susiduria su Lietuvos Respublikos Konstitucijos bei kitų teisės aktų, kuriais atitinkamiems Lietuvos piliečiams suteiktas teisinis imunitetas, turinio ar pavienių sąvokų suvokimu. Kaskart, kai iškyla sutikimo ar leidimo patraukti konkretų asmenį baudžiamojon atsakomybėn klausimas, pirmiausia susiduriama su termino „patraukimas baudžiamojon atsakomybėn“ problema. Praktika rodo, kad minėtu tikslu ši sąvoka aiškinama klaidingai. Todėl rašant straipsnį buvo stengiamasi parodyti šio probleminio termino turinį bei atkreipti

dėmesį į baudžiamosios teisės teorijos ir baudžiamojo proceso įstatymų kolizijos priežastis, padariusius bei sprendimo būdus.

Aukščiausių valstybės pareigūnų bei kandidatų į atitinkamas pareigas imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos teisiniai pagrindai ir ribos

Valstybės baudžiamosios jurisdikcijos taikymo apribojimai Lietuvos piliečiams nustatomi Lietuvos Konstitucijoje arba specialiuose nacionaliniuose įstatymuose.

1992 m. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 86 straipsnio 1 dalyje parašyta, kad „Respublikos Prezidento asmuo neliečiamas: kol eina savo pareigas, jis negali būti suimtas, patrauktas baudžiamojon ar administracinėn atsakomybėn“.

Jau nuo Romos Imperijos laikų, vadovaujantis valstybinės teisės pradmenimis, monarchai ar kiti šalies vadovai negalėjo būti baudžiami už nusikalstamą veiką (lot. *princeps legibus solutus est*), nes šie asmenys buvo įstatymų leidėjai ir teisminės valdžios vadovai. Juos teisti galėjo sąžinė ir dievai.

Valstybės vadovo vidinis teisinis imunitetas buvo įteisintas ir XVIII – XIX a. pasaulio valstybių konstitucijose (Prancūzijos 1791 m. Konstitucija, 1831 m. Belgijos Federacijos Konstitucija, 1850 m. Prūsijos Konstitucinė chartija, 1889 m. Japonijos Imperijos Konstitucija) bei išliko ir šiais laikais (1974 m. Švedijos Konstitucija, 1949 m. Vokietijos Federacinės respublikos Konstitucija, 1920 m. Austrijos Respublikos Konstitucija ir kt.).

Neabejotina, kad amžius skaičiuojanti tradicija suteikti valstybės vadovams vidinį imunitetą yra teisinga, neginčijama ir turi būti puoselėjama. Kita vertus, kyla klausimas, ką daryti, jei Prezidentas nusikalsta? Paaiškėjus šiam faktui, pirmiausia jis turi būti pašalintas iš posto apkaltos proceso tvarka ir tik vėliau traukiamas baudžiamojon atsakomybėn (Prezidento R. Pakso atvejis). Nepavykus pašalinti Prezidento iš pareigų, privalu laukti jo kadencijos pabaigos. Tačiau tai, manau, negali trukdyti teisėsaugos institucijoms pradėti ikiteisminį tyrimą.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 62 straipsnyje parašyta, kad „Seimo nario asmuo neliečiamas. Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, suimamas, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė“.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad nuo seno parlamentarų imuniteto (pranc. *immunité parlementaire*) esmė yra ta, kad jie neatsako už pasakytas kalbas ir pareikštas nuomones, kai eina savo pareigas [1, p. 286]. Pažymėtina ir tai, kad šiuo metu daugelis Europos valstybių savo konstitucijose, o kai kurios ir baudžiamuosiuose kodeksuose [2], įtvirtina visišką parlamentarų neliečiamybę tik už kalbas ir pareikštas nuomones.

Nepaisant to, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 62 straipsnio 3 dalyje numatyta, kad už asmens įžeidimą ar šmeižtą Seimo narys gali būti traukiamas atsakomybėn bendra tvarka, Lietuvoje vis dėlto nukrypta nuo senųjų tradicijų. Šią išvadą darau dėl to, kad Lietuvoje Seimo nariai naudojami imunitetu net ir tada, kai veikos, turinčios baudžiamojo įstatymo aprašytos nusikalstamos veikos požymius, padarymo faktas yra akivaizdus.

To pavyzdys galėtų būti Seimo nario Audriaus Butkevičiaus atvejis, kai parlamentarą sulaikius darant nusikalstamą veiką 1997 m. rugpjūčio 14 d. Generalinis prokuroras kreipėsi į Seimą su teikimu dėl Seimo sutikimo patraukti A. Butkevičių baudžiamojon atsakomybėn [3].

Šis atvejis įrodo, kad parlamentaras, stodamas valstybės tarnybon, gauna neturinčią pagrindo privilegiją, kuri suteikia jam galimybę būti pranašesniau už kitus Lietuvos piliečius. Manau, kad parlamentaras privalo būti saugomas tik dėl savo politinės veiklos, o neleidžiama jį patraukti baudžiamojon atsakomybėn galima tik tada, kai paaiškėja faktai, leidžiantys daryti pagrįstą prielaidą, jog parlamentaras persekiojamas dėl savo politinės veiklos ar įsitikinimų. Tai būtų ta papildoma garantija, kuri saugotų Seimo narį nuo galimos teisėsaugos institucijų savivalės, kurios priežastis jo politinės pažiūros ar nepatinkanti parlamentinė veikla.

Mano vadinamoji „nemotyvuota parlamentarų neliečiamybė“ įtvirtinama ir daugelio buvusių TSRS valstybių konstitucijose [4]. Tačiau ir tarp posovietinės erdvės valstybių yra tokių, kurios nemano, kad parlamentaras, padaręs bent jau akivaizdžią veiką, turinčią baudžiamajame įstatyme aprašytos nusikalstamos veikos požymius, gali turėti imunitetą nuo baudžiamosios atsakomybės [5]. Labai teisinga, jog šių valstybių konstitucijose įtvirtinta, kad be Parlamento sutikimo leidžiama parlamentarą patraukti baudžiamojon atsakomybėn už šmeižtą ar įžeidimą, sunkaus nusikaltimo pada-

rymą ar valstybės išdavimą bei tais atvejais, kai jis sulaikomas nusikaltimo padarymo vietoje. Matyt, šiuo atveju remiamasi Vakarų valstybių patirtimi. Šių valstybių pagrindinių įstatymų studijos leidžia teigti, kad Parlamento sutikimas patraukti jo narius baudžiamojon atsakomybėn nereikalingas, kai padaromas sunkus nusikaltimas, kai parlamentaras sulaikomas nusikaltimo padarymo vietoje ar tuoj po to, arba kai parlamentaras įtariamas tėvynės išdavimu [6, p. 263; 7, p. 469–470].

Mokslinėje literatūroje parlamentarų imuniteto nuo baudžiamosios jurisdikcijos problema nagrinėjama retai. Tačiau kelių naujausių straipsnių analizė leidžia teigti, kad vis dažniau pritariama tam, kad asmenys, tapę Parlamento nariais, negalėtų prisidengti nepagrįstu, o kartais ir neįveikiamu imunitetu [8, p. 194; 9, p. 88–93; 10, p. 18–19]. Nepagrįstas imunitetas, kaip rodo ir Lietuvos patirtis, sukelia labai rimtų problemų. Tokiu atveju Parlamento nariai gali jaustis nebaudžiami ir be jokios baimės ryžtis nusikalstamai veikai. Tuomet siekis tapti Parlamento nariu gali būti motyvuotas ne noru dirbti valstybės labui, o noru gauti „nepramušamą skydą“.

Norint, kad imunitetas netaptų priedanga nusikalstamai veiklai, jis turi būti susiaurintas, o ateityje galbūt derėtų jo visiškai atsisakyti [11]. Tuo tarpu jau šiandien gali būti svarstoma, ar atsisakyti Ministro Pirmininko ir ministrų teisinio imuniteto (Konstitucijos 100 str.).

Tiesa, valstybių požiūris į šią problemą skiriasi. Dalis jų (pvz., Vokietija, Airija, Olandija) savo Konstitucijose neįtvirtino kokių nors normų, sprendžiančių šią problemą. Kitos valstybės (pvz., Ispanija, Italija) numatė, kad Ministrų kabineto narių patraukimas baudžiamojon atsakomybėn sprendžiamas Parlamento sutikimu tik tuo atveju, jei nusikalstama veika padaroma einant pareigas. Tačiau, mano nuomone, šiuo klausimu priimtinausia galėtų būti Portugalijos ir Prancūzijos pozicija. Portugalijos Konstitucijos 199 straipsnyje įtvirtinta norma, kuri, Vyriausybės nariui nusikaltus, neriboja nei galimybės pradėti ikiteisminį tyrimą, nei jo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn. Panaši norma įtvirtinta ir Prancūzijos Konstitucijos 68-1 straipsnyje. Tačiau šios valstybės Vyriausybės narius teisia specialus teismas. Lietuvoje teisės aktais taip pat nustatyta, kad aukštieji asmenys teisiami Apygardos teisme, bylas nagrinėjant trijų teisėjų kolegijai (LR BPK 225 str.). Manau, tai pakankamai geras saugiklis, norint apsaugoti šiuos aukštus pareigūnus nuo nepagrįstų politinio pobūdžio kaltinimų.

Kaip atskirą klausimą norėčiau išskirti ir kandidatų į Respublikos Prezidentus, Seimo ir Savivaldybių tarybų narius imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos įgyvendinimo problemą. Atitinkamuose Lietuvos įstatymuose (Prezidento rinkimų įstatymo 39 str. [12]; Seimo rinkimų įstatymo 49 str. [13] ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 46 str. [14]) nustatyta, kad kandidatai į minėtus valstybinės valdžios postus negali būti patraukti baudžiamojon atsakomybėn be Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimo už veikas, padarytas rinkimų kampanijos metu.

Visi mes žinome, kad politinė kova dažnai būna labai „purvinas“ procesas, todėl nereikėtų stebėtis tuo, kad rinkimų kampanijos metu gali būti siekiama susidoroti su politiniais oponentais kaltinant juos įvairių nusikalstamų veikų padarymu. Tokiu atveju reikalingos tam tikros kandidatų saugumo garantijos. Tačiau ar yra pagrindas kalbėti apie saugumo garantijas, jei anksčiau nurodyti asmenys padaro akivaizdžias veikas, turinčias baudžiamajame įstatyme aprašytos nusikalstamos veikos požymius. Vertinant tai, kad šie asmenys tik pretenduoja į didelės atsakomybės reikalaujančius valstybinius postus, galima teigti, kad jiems įstatymais nustatytos specifinės patraukimo baudžiamojon atsakomybėn taisyklės nėra pagrįstas sprendimas.

Be to, tiek pretendantai, tiek teismai akivaizdžiai iškraipo atitinkamų teisės aktų formuluotes arba neįsigilina į jų turinį. To pavyzdžiu gali būti 2004 m. Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų kampanijos metu vykę teismo procesai dėl A. Z., V. M. ir V. V. prieš įregistravimą juos kandidatais į Seimo narius padarytų nusikalstamų veikų.

Analizuojant tuo metu Vilniaus m. pirmojo apylinkės bei Ukmergės rajono apylinkės teismų teisėjų Vyriausiajai rinkimų komisijai atsiųstus raštus, galima matyti, kad buvo klausama, ar tokioje situacijoje reikalingas Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimas patraukti konkretų asmenį baudžiamojon atsakomybėn (V. V. atvejis [15]) arba tiesiai šviesiai to prašoma (A. Z. [16] ir V. M. [17] atvejai). Akivaizdu, kad tokia praktika dar kartą įrodo prieš tai išsakytą minčių teisingumą dėl pretendentų imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos reglamentuojančių normų tobulinimo.

Teisėjų imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos ribos

Ne ką mažiau opi ir teisėjų imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos problema. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 114 straipsniu, teisėją patraukti baudžiamojon atsakomybėn galima tik Seimo sutikimu (tarp Seimo sesijų – Respublikos Prezidento sutikimu). Manau, kad šios konstitucinės teisėjų nepriklausomumo garantijos gali būti vertinamos kaip didelės ir nemo-

tyvuotos. Teisėjas yra valstybės pareigūnas, vykdamas teisingumą valstybės vardu. Tai vienintelis jo išskirtinis požymis palyginti su kitais aukšto rango valstybės pareigūnais. Norint apsaugoti teisėją ir garantuoti jo nepriklausomumą, pakanka panaikinti teisėjo perkėlimo prieš jo valią į kitą teismą galimybę bei nustatyti, kad įsiteisėjęs kaltinamasis nuosprendis yra vienas iš pagrindų, leidžiančių teisėją atleisti iš pareigų.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje šios teisėjų nepriklausomumo garantijos įtvirtintos 115 straipsnyje. Tad draudimas be Seimo sutikimo patraukti juos baudžiamojon atsakomybėn gali būti vertinamas taip pat tik kaip privilegija.

Rutuliojant šią temą reikia atkreipti dėmesį ir į tai, kad Lietuvos Konstitucijos 116 straipsnyje numatyta teisėjo apkaltos galimybė (Konstitucinio Teismo teisėjų apkaltos galimybė taip pat laiduojama Konstitucijos 108 str.). Viena iš sąlygų, leidžiančių Seimui pašalinti teisėją iš pareigų, – nusikaltimo padarymo fakto paaiškėjimas [18]. Tai reiškia, kad neatmetama galimybė, jog teisėjas gali būti pašalintas iš pareigų prieš kaltinamojo nuosprendžio, kuriuo jis pripažįstamas kaltu padarius nusikalstamą veiką, įsiteisėjimą.

Esu tos nuomonės, kad tik įsiteisėjęs kaltinamasis teismo nuosprendis gali būti pagrindas atleisti teisėją iš pareigų [19]. O prieš tai minėto kelio pasirinkimas liudytų nekaltumo prezumpcijos pažeidimą.

Įtarus teisėją padarius nusikalstamą veiką, būtina sustabdyti jo įgaliojimus, kol teismas byloje paskelbs galutinį sprendimą ir jis įsiteisės. Tokios praktikos link pirmieji žingsniai jau žengti.

Vadovaudamasis LR Teismų įstatymo 47 straipsniu, 2000 m. gegužės 25 d. LR Seimas priėmė nutarimą, kuriuo buvo sustabdyti Klaipėdos apygardos teismo teisėjos O. G. įgaliojimai [20].

Manau, tai teisingas sprendimas. Jeigu dėl teisėjo padarytos veikos pradėtas ikiteisminis tyrimas, tai jis negali toliau vykdyti teisingumą, nes pagrįstai spėjama, kad pats žengė žingsnį asocialaus elgesio link. Tuomet, kai įsiteisėja teismo kaltinamasis nuosprendis, vadovaujantis LR Konstitucijos 115 straipsnio 6 punktu teisėjas privalo būti atleidžiamas iš pareigų.

Konstitucinio Teismo teisėjams taip pat neturėtų galioti esamos apimties Konstitucijos 104 straipsnyje įtvirtinta neliečiamybės teisė. Sutikimą dėl jų suėmimo bei patraukimo baudžiamojon atsakomybėn turėtų duoti Seimas, išskyrus atvejus, kai teisėjas sulaikomas veikos, turinčios baudžiamajame įstatyme aprašytos nusikalstamos veikos požymius, padarymo vietoje. Visiška imuniteto nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos teise Konstitucinio Teismo teisėjas gali naudotis tik dėl teismo posėdyje išsakytos nuomonės ir priimto sprendimo. Ši teisė turėtų galioti ir pasibaigus teisėjo kadencijai.

Didesnės dalies Europos Sąjungos valstybių konstitucijos nepripažįsta, kad teisėjai gali turėti tokią pat neliečiamybės teisę, kaip Parlamento nariai ar valstybių vadovai. Sprendžiant jų nepriklausomumo problemą ribojama tik galimybė perkelti juos į kitą darbą bei įtvirtinama nuostata, kad, įtarus teisėją dėl nusikalstamos veikos padarymo, tik įsiteisėjęs teismo sprendimas yra pagrindas atleisti teisėją iš pareigų prieš jo valią [21]. Be to, to nereikalauja ir Visuotinė teisėjų chartija [22, p. 17].

Suprantu, kad keisti siūloma apimtimi LR Konstitucijos atitinkamus straipsnius yra ilgas ir varginantis, o galbūt dėl politinių motyvų ir neįmanomas dalykas, bet siekti šio tikslo reikėtų.

Patraukimo baudžiamojon atsakomybėn samprata

Aptariant Seimo, Vyriausybės narių, teisėjų bei kitų minėtų asmenų imuniteto problemą, privalu išnagrinėti ir „patraukimo baudžiamojon atsakomybėn“ terminą, nes tik šio termino tinkamas suvokimas gali padėti išsiaiškinti, kokiam tikslui turi būti duodamas Seimo ar Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimas.

Kelerių metų praktika parodė, kad šis terminas mūsų suprantamas labai klaidingai. Iki šiol Seimas, o tarp Seimo sesijų Respublikos Prezidentas davė sutikimą patraukti baudžiamojon atsakomybėn šešiolika Lietuvos piliečių, kuriems Konstitucija arba sprendimo priėmimo metu galioję kiti Lietuvos Respublikos teisės aktai garantavo neliečiamybę [23; 24; 25; 26; 27; 28; 29; 30; 31; 32; 33]. Įdėmiai išanalizavę tokio sutikimo paskirtį matysime, kad jis buvo duodamas ne dėl šių asmenų patraukimo baudžiamojon atsakomybėn, o dėl ikiteisminio tyrimo pradėjimo ar kaltinimo pareiškimo (vartojant 1961 m. BPK terminiją – *autoriaus pastaba*). Akivaizdu, kad taip negali būti.

Ikiteisminis tyrimas pradėdamas ne dėl konkretaus asmens, o pagal faktą [34, p. 4]. Todėl negavus Seimo ar kitos tam tikslui įgalios institucijos sutikimo, atsisakymas surašyti kaltinamąjį aktą, prokuroro pareiškimą nubausti asmenį baudžiamąjo įsakymo tvarka arba nagrinėti bylą privataus kal-

tinimo ar pagreitinoto proceso tvarka, juo labiau pradėti ikiteisminį tyrimą būtų visiškai neteisingas procesinis sprendimas.

Kita vertus, analizuodami šią problemą vėl susiduriame su jau minėtu LR BPK 3 straipsnio 1 dalies 3 punktu. Ši norma, mano nuomone, neabejotinas žingsnis atgal, nes dar kartą terminas „patraukimas baudžiamojon atsakomybėn“ tapatinamas su baudžiamojo proceso pradžia. Be to, galima daryti prielaidą, kad rengiant naują procesinį įstatymą buvo netinkamai suprasta 1999 m. lapkričio 12 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo plenarinės sesijos priimta nutartis, kuria nustatyta, kad „patraukimas baudžiamojon atsakomybėn“ yra baudžiamasis teisinis, o ne procesinis terminas, ir nevalia jo tapatinti bei sieti su tarpinėmis baudžiamojo proceso įstatymuose nustatytomis baudžiamosios bylos tyrimo stadijomis [35]. Pastaroji nutartis patvirtino baudžiamosios teisės teorijos pripažįstamą mintį, kad patrauktu baudžiamojon atsakomybėn asmuo yra tik tada, kai įsiteisėja priimtas kaltinamasis nuosprendis.

Manau, neturėtų būti ginčijamasi dėl to, kad tik taip sprendžiant nagrinėjamą problemą galima neabejoti, kad sėkmingai bus įgyvendintos ir LR BPK 2 straipsnio nuostatos. Manau, sunku būtų ginčytis su mintimi, kad tik vertinant visos baudžiamosios bylos medžiagą galima daryti išvadą, ar apkaltnus asmenį nesiekama su juo susidoroti dėl politinių priežasčių. Todėl galima teigti, kad iki šiol buvusi praktika dėl kreipimosi į Seimą, Respublikos Prezidentą ar Vyriausiąją rinkimų komisiją dėl sutikimo patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn nebuvo visiškai teisinga.

Kreiptis į šias institucijas norint gauti sutikimą patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn reikia tik tada, kai sprendžiamas klausimas dėl bylos perdavimo teismui. Taip turi būti todėl, kad be teisės aktais įgalios institucijos leidimo negalima priimti kaltinamojo nuosprendžio arba, kitaip tariant, negalima asmens patraukti baudžiamojon atsakomybėn. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad panaši problema buvo kilusi ir Rusijos Federacijoje, bet ji buvo išspręsta šios šalies Konstitucinio Teismo, kuris pažymėjo, kad tik nusprendus bylą perduoti į teismą būtina gauti parlamento sutikimą. Kitokio pobūdžio kreipimaisi į parlamentą negalimi [36, p. 828].

Išvados ir pasiūlymai

1. Tiek Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, tiek kituose mūsų šalies įstatymuose nustatyti apribojimai dėl Seimo, Vyriausybės narių, visų lygių teisėjų, kandidatų į Prezidentus, Seimo ir savivaldybių tarybų narius patraukimo baudžiamojon atsakomybėn apribojimai yra nepagrįsti ir suteikia šiems asmenims visiškai nemotyvuotą privilegiją. Tik Respublikos Prezidento neliečiamybė ir specifinę jo patraukimo baudžiamojon atsakomybėn tvarką įtvirtinančios Konstitucijos normos atitinka tradicijas ir turi būti neabejotinos.

2. Galiojančios redakcijos teisės aktai net akivaizdžių veikų, turinčių nusikalstamos veikos požymius, padarymo atvejais nesuteikia teisės patraukti juos baudžiamojon atsakomybėn bendra tvarka, todėl svarstyti, ar nepažeistas visų asmenų lygybės prieš įstatymą principas.

3. Suprantant, kad Seimo narių, kandidatų į Prezidentus, Seimo narius ir Savivaldybių tarybas veikla susijusi su nesąžininga politine konkurencija ir galimu neteisėtu poveikiu, būtina pripažinti, kad jų nepriklausomumą ir politinį saugumą garantuojančios normos galėtų būti pakankamos, jei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 62 straipsnio 2 dalyje būtų nustatyta, kad: „*Seimo narys be Seimo sutikimo negali būti suimamas, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė, išskyrus atvejus, kai jis sulaikomas darant veiką, turinčią nusikalstamos veikos požymius*“, o Lietuvos Respublikos Prezidento rinkimų įstatymo 39 straipsnyje, Seimo rinkimų įstatymo 49 straipsnyje bei Savivaldybių tarybų įstatymo 46 straipsnyje, kad: „*Vyriausiosios rinkimų komisijos sutikimas patraukti kandidatą [...] baudžiamojon atsakomybėn už nusikalstamas veikas, padarytas rinkimų kampanijos metu, nereikalingas tik tada, kai jis sulaikomas darant veiką, turinčią nusikalstamos veikos požymius*“.

4. Ministro Pirmininko ir ministrų specifinės patraukimo baudžiamojon atsakomybėn sąlygos neturėtų būti reglamentuotos Lietuvos Konstitucijoje, nes jų apsaugos nuo galimo susidorojimo dėl politinės veiklos garantas yra LR BPK 225 straipsnis.

5. Garantuojant Konstitucinio Teismo teisėjų neliečiamybę Lietuvos Konstitucijos 104 straipsnio 4 dalyje pakaktų nustatyti, kad: „*Konstitucinio Teismo teisėjas be Seimo sutikimo negali būti suimamas, traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, negali būti kitaip suvaržoma jo laisvė, išskyrus atvejus, kai jis sulaikomas darant veiką, turinčią nusikalstamos veikos požymius*“.

6. Garantuojant bendrosios kompetencijos bei administracinių teismų teisėjų nepriklausomumą pakanka laikytis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 115 straipsnio.

7. Terminas „patraukimas baudžiamojon atsakomybėn“ negali būti siejamas su tarpinėmis baudžiamojo proceso stadijomis, nes patrauktu baudžiamojon atsakomybėn asmuo laikomas tik tuomet, kai jo atžvilgiu priimamas ir įsiteisėja kaltinamasis nuosprendis. Todėl su prašymais dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn imunitetu nuo valstybės baudžiamosios jurisdikcijos besinaudojančius asmenis turi būti kreipiamasi tik perduodant baudžiamąją bylą į teismą.

8. Siekiant, kad baudžiamojo proceso normos užtikrintų tinkamą LR Konstitucijos ir LR BK nuostatų taikymą, siūlau keisti LR BPK 3 straipsnio 1 dalį, kad būtų aiškiai nustatyta, kad „*baudžiamasis procesas turi būti nutrauktas, jeigu nusikalstamą veiką padarė asmuo, pagal tarptautinės teisės normas turintis imunitetą nuo baudžiamosios jurisdikcijos, arba nėra kompetentingos institucijos sprendimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn asmenį, kai šis leidimas pagal įstatymus būtinas*“.

LITERATŪRA IR NUORODOS

1. **Таганцев Н. С.** Русское уголовное право. Лекции. Часть общая. – С.-Петербург, 1902. Т. 1.
2. **VFR** baudžiamojo kodekso § 36 ir § 37 nustatyta, kad Bundestago nariai negali būti traukiami baudžiamojon atsakomybėn už kalbas, balsavimus ir pranešimus.
3. **LR Seimo** rezoliucija dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį Audrių Butkevičių // Valstybės žinios. 1997. Nr. 77.
4. **Armėnijos** 1995 m. liepos 5 d. Konstitucijos 66 str.; Gruzijos 1995 m. rugpjūčio 24 d. Konstitucijos 52 str.; Ukrainos 1996 m. birželio 21 d. Konstitucijos 80 str.; Latvijos 1922 m. vasario 15 d. Konstitucijos 30 str.; Estijos 1992 m. birželio 28 d. Konstitucijos 76 str. Žr. **Albert P. Blaustein, Gisbert H. Flanz.** Constitutions of the Countries of the World. – New York, 1994. Vol. VI, IX; Новые Конституции стран СНГ и Балтии. – Москва, 1997.
5. **Baltarusijos Respublikos** 1996 m. lapkričio 24 d. Konstitucijos 102 str.; Kazachstano Respublikos 1995 m. rugpjūčio 30 d. Konstitucijos 52 str. // Ten pat.
6. 1949 m. Vokietijos Federacinės Valstybės Konstitucijos 46 str. (išskyrus įžeidimus ir šmeižtą). Padaręs nusikaltimą Bundestago deputatas be Bundestago sutikimo gali būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn, jei sulaikomas nusikaltimo vietoje arba sulaikomas nepraėjus parai. 1920 m. Austrijos Konstitucijos 57¹ str. numatyta, kad Nacionalinės tarybos sutikimas patraukti deputatą baudžiamojon atsakomybėn nereikalingas, jei padaryta nusikalstama veika nesusijusi su jo politine veikla. 1928 m. Eduskunto akto (Konstitucijos sudėtinė dalis) 14 paragrafe numatyta, kad jei sesijos metu deputatas yra sulaikomas nusikaltimo padarymo vietoje arba dėl jo sulaikymo teismas priėmė nutartį, tai parlamento sutikimas dėl deputato patraukimo baudžiamojon atsakomybėn nereikalingas. Panašaus turinio normos yra ir kitų pasaulio bei Europos Sąjungos valstybių Konstitucijose. Žr., pavyzdžiui, Современные зарубежные конституции. – Москва, 1992; Конституционное право зарубежных стран. – Москва, 2000.
7. **Конституционное** (государственное) право зарубежных стран. – Москва, 1986.
8. **Бойков А. Д.** Законность и целесообразность в уголовном судопроизводстве // Законность в Российской Федерации. – Москва, 1998.
9. **Журавлев М.** К вопросу о правовом иммунитете членов Совета Федерации и депутатов Государственной думы Федерального собрания РФ // Уголовное право. 2000. Но. 1.
10. **Малько А.** Правовые иммунитеты // Правоведение. 2000. Но. 6.
11. **1998 m.** Kirgizijoje buvo surengtas referendumas, kurio rezultatų pagrindu šios šalies Konstitucijoje neliečiamybės institutas buvo panaikintas.
12. **Lietuvos aidas.** 1992. Nr. 253; Valstybės žinios. 1993. Nr. 2. Taip pat žiūrėti vėlesnius šio įstatymo pakeitimus ir papildymus.
13. **Lietuvos aidas.** 1992. Nr. 139; Valstybės žinios. 1992. Nr. 22; 2000. Nr. 57. Taip pat žiūrėti vėlesnius šio įstatymo pakeitimus ir papildymus.
14. **Valstybės žinios.** 1994. Nr. 53; 1999. Nr. 93. Taip pat žiūrėti vėlesnius šio įstatymo pakeitimus ir papildymus.
15. 2004 m. rugsėjo 17 d. raštas Nr. 21-210952.
16. 2004 m. rugsėjo 20 d. raštas Nr. 211063-14.
17. 2004 m. rugsėjo 20 d. raštas Nr. 1-66-03.
18. **Viena** iš daugelio 2000 m. LR Seimo patvirtinto Baudžiamojo kodekso naujovių yra ta, kad nusikalstamos veikos skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Todėl Konstitucijos terminas „nusikaltimas“, turi būti prilygintas terminui „nusikalstama veika“.
19. **Čia norėčiau** priminti, kad Lietuvoje buvo taip, jog net ir įsiteisėjęs teismo nuosprendis Seimo buvo pripažintas nepakankamu pagrindu, kad apkaltos proceso tvarka būtų panaikintas Seimo nario A. Butkevičiaus mandatas. Plačiau skaityti: **Sauliūnas D.** Audriaus Butkevičiaus fenomenas, arba ar gali parlamentas nuspręsti

- kitaip negu teismas? // Justitia. 1999. Nr. 3. P. 7-10. Šis sprendimas su teisėjais nesusijęs, bet jis rodo, kad tokia situacija galima.
20. **Valstybės** žinios. 2000. Nr. 44.
  21. **Liuksemburgo Kunigaikštystės Konstitucijos** 91 str.; Danijos Konstitucijos 64 str.; VFR Konstitucijos 97 ir 98 str.; Belgijos Konstitucijos 152 str.; Austrijos Respublikos 88 str.; Švedijos Konstitucijos 11 skyriaus 5 paragrafas ir t.t. Plačiau skaityti: **Albert P. Blaustein, Gisbert H. Flanz**. Constitutions of the Countries of the World. – New York, 1994. Vol. I, II, V, VII, X.
  22. **Chartijos** 10 str. nustatyta tik tai, kad baudžiamosiose bylose teisėjo atžvilgiu procesiniai veiksmai turi būti leidžiami tik esant aplinkybėms, užtikrinančioms, kad teisėjo nepriklausomumui nebus daroma įtaka. Žr. Visuotinė teisėjo chartija // Justitia. 1999. Nr. 5–6.
  23. **Seimo** rezolucija dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Seimo narį A. Butkevičių // Valstybės žinios. Nr. 77.
  24. **Seimo** nutarimas dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Kauno m. apylinkės teismo teisėjus T. Kaminską ir J. Kaušinį // Valstybės žinios. 1996. Nr. 98.
  25. **Seimo** rezolucija dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Vilniaus m. apylinkės teismo teisėją E. Milinienę // Valstybės žinios. 1998. Nr. 98.
  26. **Seimo** nutarimas dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Klaipėdos miesto apylinkės teismo teisėją Ž. Tamošiūnienę // Valstybės žinios. 1993. Nr. 65.
  27. **Seimo** nutarimas dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Marijampolės rajono apylinkės teismo teisėją V. Jazbutį // Valstybės žinios. 1993. Nr. 40.
  28. **Seimo** nutarimas dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Jurbarko rajono apylinkės teismo teisėją M. Povilaitienę // Valstybės žinios. 1997. Nr. 46.
  29. **Seimo** nutarimas dėl sutikimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn savivaldybių tarybų deputatus I. Jackevič, P. Misiukonį ir A. I. Špoką // Valstybės žinios. 1994. Nr. 88.
  30. **Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos** nutarimas dėl leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Šalčininkų rajono tarybos ir Poškonių apylinkės tarybos deputatą I. Mlinskį // Valstybės žinios. 1991. Nr. 9.
  31. **Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos** nutarimas dėl leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Šalčininkų rajono Pabradės apylinkės tarybos deputatą L. Antropiką // Valstybės žinios. 1991. Nr. 22.
  32. **Lietuvos Aukščiausiosios Tarybos** nutarimas dėl leidimo patraukti baudžiamojon atsakomybėn Šalčininkų rajono Poškonių apylinkės tarybos deputatą F. Cudzanovskį // Valstybės žinios. 1991. Nr. 22.
  33. **Lietuvos Respublikos Prezidento** dekretas dėl sutikimo patraukti teisėjus D. Japertą, P. Linkevičienę ir A. Gudą baudžiamojon atsakomybėn // Valstybės žinios. 2003. Nr. 73.
  34. **Piesliakas V.** Teisinės sistemos reforma Lietuvoje: problemos ir perspektyvos // Justitia. 1997. Nr. 5. P. 4.
  35. **Kasacinė byla** Nr. 2K-280, 1999 m. // Teismų praktika. 1999. Nr. 12.
  36. C3 PΦ. 1996. Ho. 9.

The Problems of the Implementation of the Criminal Jurisdiction for Citizens of the Republic of Lithuania, who according to National Law enjoy Immunity

Dr. Andrius Nevera
Mykolas Romeris University

Keywords: *immunity, criminal jurisdiction, criminal liability.*

SUMMARY

Recent events once again proved that the restrictions of the criminal jurisdiction, determined by the Constitution of the Republic of Lithuania and other laws, are acute and give rise to many discussions about the citizens of Lithuania, who occupy certain positions or strive to achieve them. The discussions arise due to both the expedience of immunity guaranteed by respective laws for above mentioned persons and the meaning of immunity for the implementation of the state criminal jurisdiction.

The inviolability of the president is a tradition which has lasted for centuries. Therefore, it is comprehensive and unquestionable to all that immunity for those persons must be secured and has to be ensured by the laws of many states. In this problem the discussion is raised only due to the term of immunity and the possibility to annulate it. Whereas one could say, that the immunity of parliament's members, judges and persons, who are running for particular high state positions, from criminal jurisdiction is a quite new and

painful issue, especially when confronted with the problem of applying immunity as a protection from criminal responsibility. The author focuses on problematic rules of respective legal acts and the possibilities for improving the current situation during the elaboration of this problem.

The topicality of the raised issues is also proved by the fact, that legislators of Lithuanian laws and other commissioned high state officials or institutions confront the perception of content or separate concepts of the Constitution of the Republic of Lithuania as well as other laws according to which immunity are guaranteed for respective Lithuanian citizens. The definition of the prosecution is first of all the problem encountered when the issue of consent or permission for the prosecution is raised. Practice shows, that the mentioned objective is explained inappropriately. Therefore, the author aims to show the content of the problematic definition and to draw attention to reasons, consequences and ways of making decisions of collision of theory of the criminal law and the law of the criminal process.

